

Adventskerk 25 dec 2025 Kerstmorgen. Jes. 9,1-5; Joh.1,1-18

Lieve gemeente,

In het Johannesevangelie vinden we niets over de geboorte in Bethlehem, geen herders of engelen, geen stal, geen Maria, geen geslachtsregister, zoals in de andere evangeliën. Er is geen spoor van bekendheid met het kerstverhaal.

Deze proloog is geen voorwoord, geen inleiding, maar samenvatting van het hele evangelie dat hierna verteld wordt, vergelijkbaar met de ouverture van een muziekstuk waarin het thema wordt geïntroduceerd.

De auteur spreekt over de Logos, het Woord, alsof het gaat over een abstract filosofisch begrip. Dit Woord was er aan het begin.

Dat doet denken aan het scheppingsverhaal in Genesis.

(De evangeliën staan vol verwijzingen naar het OT)

Het woord was bij God en het was God, dwz had deel aan de Goddelijkheid van God. Hij dicht het Woord een soort zelfstandige status toe naast God .

Herakleitos, Grieks filosoof, schrijft dat het Woord/Logos/rede ten grondslag ligt aan al het zijnde. Zonder dit Woord was er niets.

Ook in andere culturen vinden we het idee dat taal/spreken/woord een Goddelijke gestalte bezit, een abstractie die wordt voorgesteld als iets zelfstandigs. De schepping is een doordacht plan/concept. De schepping is door de rede ontstaan.

Door dit Woord heeft alles zijn bestaan gekregen/ontvangen. Het Woord is niet de Schepper maar het middel van de schepping, instrument.

Dat woorden onze wereld vormgeven, begrijpen we.

Een kind verwerft controle over de wereld om haar heen door het leren benoemen. Ze geeft haar wereld vorm door de taal.

En wijzelf ook; door het onder woorden brengen van onze gedachten en gevoelens, door ze uit te spreken, tegenover een vriend die luistert, of in een gebed, kunnen we grip krijgen op ons leven.

Woorden creëren de wereld, ten goede of ten kwade, want woorden zijn ook daden, handelingen. Je kunt goed of kwaad spreken. Als je zegt *ik hou van jou* is dat een daad van liefde. *Ik haat je* doet pijn, beschadigt iemand. Je kunt iemand zegenen of vervloeken, prijzen of veroordelen. Er is framing, er is propaganda.

Maar Genesis gaat niet over het ontstaan vd wereld, maar om het ontstaan van echt mens-zijn. De geboorte van de mens-van-God, een mens die tot zijn recht komt.

De wereld waarin mensen tot hun recht komen ontstaat doordat God spreekt. God zegt *Er zij licht* en er is licht.

Gods woorden creëren ruimte om te leven voor de mens, de wereld wordt leefbaar daardoor. Niet ooit toen, maar nu en voortdurend, steeds weer.

Jonathan Sacks , de voormalig opperrabbin van Engeland, schreef over het belang van de wijze waarop we woorden gebruiken. En over bijbelse woorden in de Tora.

In dat kader waarschuwde hij tegen de gevaren van het gebruik van AI. Omdat het de uitholling van bijbelse ethiek kan betekenen. Een woordmachine kun je niet ter verantwoording roepen, kun je niet aanspreken op zijn woordgebruik.

In de bijbel gaat het juist om woorden die menselijk samenleven mogelijk maken. Doordat mensen op hun woorden kunnen worden aangesproken, en doordat je vrijwillig jezelf beperkingen op kunt leggen omwille van de relatie met de ander. In de bijbelse ethiek staan woorden in dienst van menswaardige relaties. Woorden als vergeving, verzoening, bevrijding, belofte, opoffering, omzien naar elkaar...

God sprak, God noemde, God zag dat het goed was.

In het gedeelte uit Jesaja dat we hebben gelezen is God geen neutrale oorsprong of oorzaak van de wereld, maar nadrukkelijk een persoonlijke

macht. Hij is actief aanwezig. Hij neemt deel aan alles wat hij geschapen heeft. Hij laat zijn schepselen niet in de steek.

God is als een partner met wie je kunt praten, in samenspraak en tegenspraak, letterlijk in woordenwisseling.

De droom van Jesaja is dat God een toekomst aan Israël belooft, met een koning zoals koning David.

Deze tekst is een lofzang ter gelegenheid van de troonsbestijging van zo'n koning, op de kroningsdag. Het is de inhuldiging van de heilskoning.

Naar voorbeeld van de Egyptische koningen wordt deze koning in het ogenblik van de troonsbestijging door God als kind geadopteerd.

Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven.

Het zijn ceremoniële woorden.

Bij zijn verheffing tot zoon krijgt de koning van zijn vader namen mee, die geluk voorspellen en een programma zijn voor zijn koningschap: Wonderbare Raadsman (Hij volgt de raad van God, laat zijn gedachten sturen door God), Sterke God (Herinnert aan zijn macht en geest van heldenkracht), Eeuwige Vader (een duurzame vaderlijke rechtvaardige en zorgzame regering), en Vredevorst (herinnert aan de godsnaam uit richten en psalmen (de Eeuwige is vrede). Vrede is hier meer dan afwezigheid van oorlog, vrede is een duiding voor de heelheid en ongeschondenheid, en dat alle dingen, mensen, dieren, planten, tot hun bestemming komen; dat lukt alleen wanneer alle schepselen God erkennen en daarnaar leven en handelen.

Met deze namen wordt de koning bevestigd tot een legitieme plaatsvervanger van God op aarde.

De nieuwe koning zal zijn heerschappij in volle kracht uitoefenen, de vrede zal in zijn rijk niet eindigen, omdat zijn troon gegrondvest is op recht en gerechtigheid. Met hulp van God zal hij alles wat hier aangekondigd wordt, volbrengen.

In de evangeliën wordt deze koning vereenzelvigd met Jezus. Maar de beschrijving van deze koning door Jesaja is een beeld van Gods Woord, die

in het OT voorkomt als de Wijsheid. De Wijsheid is dan niets anders dan de Tora. In de rabbijnse traditie wordt de Tora ook soms gepersonifieerd voorgesteld als dochter van God. Zij is het instrument waarmee een menswaardige wereld kan worden geschapen. Ze is levensbron en lichtbron van Israël. De koningsnamen zijn dan gepersonifieerde eigenschappen van de Wijsheid.

Terug naar Johannes. Hij vertelt het scheppingsverhaal opnieuw.

Het woord is vlees/*mens* geworden. Er wordt een mens geboren/er ontstaat een mens, die samenvalt met die Goddelijke levensruimte; iemand die zo leeft en optreedt dat hij die levensruimte belichaamt, niet alleen één mens, maar DE mens , niet zomaar alle mensen, maar ieder mens van goede wil. De mensen van zijn welbehagen.

De geestkracht van God wordt ervaren als iets van binnenuit, ipv voortkomend uit een macht/bron van buiten. We kunnen er allemaal deel aan hebben.

Die geest van God is de geest van de Tora en van de profeten.

Tora is de wijsheid van God. De wegwijzer waardoor we ons kunnen laten leiden. Profeten zoals Jesaja helpen ons eraan te herinneren.

Duisternis is een beeld voor alle verdriet en moeite die mensen met zich meedragen. Een onontkoombaar deel van het mens-zijn. Maar er bestaat licht dat de duisternis niet in haar greep krijgt. Licht dat niet te stuiten is.

Pas in vers 17 wordt Jezus Christus genoemd.

Jezus betreft de Tora op zichzelf, hij doet het, leeft het. Doet het ons voor. Zijn woorden zijn daden. Hij zegt tegen iemand die het niet meer ziet *Word ziende* en hij ziet het weer.

Voor de gemeente waartoe de auteur van Johannes zich richt, lijkt Jezus God te belichamen. Hij lijkt wel een wandelende tempel, waarin God onder de mensen woont.

De proloog van het Johannesevangelie is dus mogelijk oorspronkelijk een hymne, een lofzang op Christus.

De geboorte van zo'n mens, die deel heeft aan de schepping, het creëren van leefruimte, de mens die echt mens kan zijn, dát viëren we met Kerst. Ook *ik* ben dus die mens, als ik zo wil zijn.

In *díe* mens, dus ook in mij, als ik dat wil, wordt het Woord van God mens.

Die mens wordt telkens geboren ,ontstaat, doet zich kennen vaak in de marge van de wereld, in de krotten van het bestaan, op de puinhopen, in donkere situaties, zoals in Ahmed al- Ahmed, die zichzelf naar voren wierp om de terrorist te overmeesteren die om zich heen aan het schieten was in Bondi Beach Sydney. Niet eens een christen, maar een moslim die joden wilde redden.

Symbool van zo'n mens is een pas geboren kind, puur, kwetsbaar, maar vol belofte, omdat alle toekomstmogelijkheden open liggen.

God doet zich kennen in de nacht, in het donker, in de stilte, in het geheim.

Profeten hebben laten zien hoe het moet, Jezus heeft laten zien hoe het kan.

Het Kerstfeest gaat niet over een God die mens wordt, of over een mens die God wordt, maar over de mens die door het Woord van God pas écht mens wordt, een medemens.

Amen

Greetje van der Harst